

Ewa Posz (Proszkiewicz)
Zakład Taksonomii Roślin i Fitogeografii
Instytut Botaniki, Uniwersytet Jagielloński
31–501 Kraków, ul. Kopernika 27
ewaposz@interia.pl

Received: 27.01.2009
Reviewed: 17.05.2010

MATERIAŁY DO ROZMIESZCZENIA RODZAJU *EUPHRASIA* L. (SCROPHULARIACEAE) W BIESZCZADACH ZACHODNICH (KARPATY WSCHODNIE)

Materials to the distribution of genus *Euphrasia* L.
(*Scrophulariaceae*) in the Western Bieszczady Mts.
(Eastern Carpathians)

Abstract: In the years 2002–2004 and 2008 field investigation were carried out on the genus *Euphrasia* in the Polish part of the Western Bieszczady Mts. The paper contains the list of 79 data of distribution of some eyebrights species which were collected during studies.

Key words: *Euphrasia*, distribution, Western Bieszczady Mts.

Wstęp

Rodzaj *Euphrasia* (światlik) obejmuje ok. 350 gatunków (Fischer 2004) bylin i rocznych półpasożytów roślinnych. We florze polskiej reprezentowany jest przez 10 gatunków (Posz 2010). Ze względu na częste problemy z ich identyfikacją, wynikające z ogromnej zmienności wewnątrzgatunkowej oraz nakładania się zasięgów, rodzaj ten uważany jest za krytyczny.

Z terenu Bieszczadów Zachodnich światliki podawane były już w XIX wieku przez Kotulę (1883) i Wołoszczaka (1894). Szczegółowe informacje dotyczące stanowisk gatunków tego rodzaju znaleźć można w opracowaniach flory Bieszczadów przygotowanych przez Jasiewicza (1965) oraz Zemanka i Winnickiego (1999). Światliki są częstym składnikiem łąk i pastwisk bieszczadzkich (Pałczyński 1963, Michalik i Szary 1999), występują na przydrożach i przychaciach, a niekiedy również na terenach starych, często zarośniętych cmentarzy (Czarna i in. 2007).

W latach 2002–2004 prowadzone były prace nad rozmieszczeniem gatunków rodzaju *Euphrasia* na terenie polskiej części Karpat, w tym w paśmie Bieszczadów Zachodnich. Badania kontynuowane były w roku 2008 w wybranych częściach

tego obszaru przy okazji monitorowania zjawiska cykliczności wysokogórskich gatunków świetlików (Posz 2010).

Metodyka badań

Badania terenowe prowadzone były w latach 2002–2004 i 2008 na terenie polskiej części Bieszczadów Zachodnich. Obszar badań znajduje się w obrębie 19 jednostek kartogramu: FG – 45, 46, 47, 48, 49, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 67, 68, 69, 79 oraz GG – 60, 61, 70, 71 siatki ATPOL (Zajac 1978).

Wyniki

Wykaz stanowisk

Lista zawiera 79 stanowisk. Gatunki podano w kolejności alfabetycznej. Nomenklaturę taksonów podano za Posz (2010). Nazwy stanowisk podano w oparciu o mapę turystyczną „Bieszczady i Góry Sanocko-Turczańskie” w skali 1: 75:000, zgodnej z GPS (Wydawnictwo Copernicus).

Dokumentację zielnikową złożono w zielniku Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie (KRA).

Lista gatunków

- E. brevipila* Burnat & Greml: **GG71**: Beniowa, koło cmentarza, łąka, 03.07.2004; Beniowa, łąka, 03.07.2004.
- E. coerulea* Hoppe & Fürnr.: **GG60**: Muczne, koło hotelu Muczne, trawnik, 01.07.2004; Muczne, między miejscowością a Tarnawą Niżną, łąka, 05.07.2004; **GG61**: Kiczera Sokolicka, przydroże, 03.07.2004.
- E. nemorosa* (Pers.) Wallr.: **GG61**: Bukowiec, okolice miejscowości, przydroże, 03.07.2004; **GG71**: Czysty Wierch, okolice góry, przed Siankami, przydroże, 03.07.2004.
- E. picta* Wimm.: **GG60**: Bukowe Berdo, skały przy ścieżce, 01.08.2002; Tarnica, szczyt, koło platformy, 31.07.2002; Tarnica, szczyt, skałki, 05.08.2008.
- E. rostkoviana* Hayne: **FG35**: Rzepedź, pobocze drogi, 09.07.2004; Turzańsk, przydroże, 09.07.2004; **FG44**: Dołżyca, okolice miejscowości, przy zielonym szlaku, pod lasem, 18.07.2004; **FG45**: Dołżyca, przydroże, 18.07.2004; Komańcza, przydroże, koło szosy, łąka, 27.08.2003; Komańcza, przydroże, 18.07.2004; Komańcza, łąka, 28.08.2004; Komańcza, między miejscowością a Dołżycą, przydroże, łąka, 18.07.2004; **FG46**: Baligród, łąka, 26.08.2003; Bystre, między miejscowością a Łubnem, przydroże, pole namiotowe, 26.08.2003;

Bystre, przydroże, łąka, 26.08.2003; Jabłonki, przydroże, 26.08.2003; Jabłonki, zejście z góry Walter, zielony szlak, przydroże, 26.08.2003; Jabłonki, czarny szlak, przydroże, 27.08.2003; Przełęcz Żebrak, przełęcz, przydroże, 29.07.2003; **FG55**: Przełęcz Żebrak, między Przełęczą a Wołą Michową, przydroże, łąka, 28.07.2003; Wola Michowa, przydroże, 29.07.2003; **FG56**: Maniów, przydroże, 29.07.2003; Przysłop, przydroże, 20.07.2003; Żubracze, koło bazy ZHP, przydroże, 29.07.2003; **FG57**: Buk, okolice miejscowości, przydroże, 28.07.2003; Cisna-Majdan, trawnik, przydroże, 08.07.2004; Dołżyca, łąka, 27.08.2003; Dołżyca, przydroże, 28.07.2003; Dołżyca, przydroże, 28.07.2003; Habkowce, przydroże, 27.08.2003; Hon, łąka, 29.07.2003; Horb za Cisną, łąka, 27.08.2003; Kalnica, przydroże, 07.07.2003; **FG58**: Jaworzec, łąka, 26.07.2003; Jaworzec, między Jaworcem a Kalnicą, przydroże, 26.07.2003; Smerek, od strony Wetliny, koło budki wstępu do Parku, łąka, 01.08.2002; Smerek, przydroże, 01.08.2002; **FG59**: Dwernik, baza harcerska, łąka, 07.08.2002; Otryt, koło „chatki socjologów”, łąka, 06.08.2002; Połonina Wetlińska, zejście z połoniny, łąka, 01.08.2002; Smolnik-Skrzyżowanie, naprzeciw przystanku PKS, przydroże, 08.08.2002; **FG67**: Fereczata, przed szczytem, między Smerekiem a Okrąglikiem, przydroże szlaku, 08.07.2004; Rostoki Górne, łąka, 08.07.2004; **FG68**: Beskidnik, wejście na Jawornik z Wetliny, zielony szlak, 07.07.2004; Przełęcz Orłowicza, żółty szlak na przełęcz, łąka, 26.07.2003; Wetlina, łąka, przydroże, 01.08.2002; **FG69**: Bereżki, łąka, 30.08.2003; Brzegi Górne, koło ruin cerkwi, łąka przydrożna, 29.07.2002; Brzegi Górne, wejście z Brzegów Górnych na Połoninę Caryńską, łąka kośna, 30.07.2002; Muczne, okolice miejscowości, las, przydroże, 30.08.2003; Muczne, okolice miejscowości, łąka, 30.08.2003; Połonina Caryńska, czerwony szlak, przydroże, 30.07.2002; Przełęcz Wyżniańska, między Przełęczą a Brzegami Górnymi, pobocze drogi, przydroże, 24.07.2003; Ustrzyki Górne, budynki koło Dyrekcji Parku, przydroże, łąka, 30.07.2002; Ustrzyki Górne, wejście na Połoninę Caryńską od strony Ustrzyk, czerwony szlak, las, przydroże, 30.07.2002; **FG79**: Wołosate, przydroże, naprzeciw torfowiska, łąka kośna, 30.08.2002; Wołosate, przydroże, 30.08.2002. **GG60**: Dźwiniacz Górny, łąka, 02.07.2004; Dźwiniacz Górny, między rezerwatem a miejscowością Muczne, las, przydroże, 02.07.2004; Muczne, łąka, 30.08.2003; Tarnawa Niżna, przydroże, 02.07.2004; Tarnawa Niżna, między miejscowością a rezerwatem „Tarnawa”, przydroże, 03.07.2004; **GG61**: Kiczera Sokolicka, przydroże, 03.07.2004; **GG70**: Wołosate, za miejscowością, w drodze na Rozsypaniec, przydroże, 07.07.2003, Wołosate, łąka, przydroże, 28.08.2008; **GG71**: Beniowa, łąka, 03.07.2004; Kiczera Beniowska, między Bukowcem a Beniową, łąka, 03.07.2004.

E. stricta D. Wolff ex. J. F. Lehm.: **FG69**: Bereżki, koło miejscowości, łąka, 30.08.2003; Pszczeliny, przydroże, łąka, 30.08.2003; Wyżniański Wierch,

wejście na Małą Rawkę, łąka, 25.07.2003. **GG70**: Wołosate, przydroże, 23.07.2003; Wołosate, przydroże, 28.08.2008; **GG71**: Beniowa, przydroże, 03.07.2004.

Podsumowanie

W czasie badań nie odnaleziono *E. curta* (Fr.) Wettst. Gatunek ten był podawany z 1 stanowiska przez Jasiewicza (1965) i z czterech przez Zemanka i Winnickiego (1999). Potwierdzono obecność pozostałych gatunków. Nie odnaleziono wielu z podawanych wcześniej stanowisk *E. picta* Wimm. Możliwe, że jest to związane z występowaniem w obrębie wysokogórskich gatunków świetlików zjawiska „cykliczności” (Proszkiewicz 2006). Na terenie „worka bieszczadzkiego” odnaleziono podawany przez Kotulę (1883), a nie wymieniany w kolejnych opracowaniach gatunek *E. nemorosa* (Pers.) Wallr. Zaobserwowano wybitną dominację *E. rostkoviana* Hayne.

Podziękowania

Serdeczne podziękowania składam Dyrekcji Bieszczadzkiego Parku Narodowego, za umożliwienie prowadzenia badań na terenie Parku.

Literatura

- Czarna A., Nowińska R., Wysakowska I. 2007. Vascular flora of historical cemeteries in the Bieszczady National Park. *Botanika-Steciana. Roczn. Akad. Rol.* 11: 23–28.
- Fischer E. 2004. *Scrophulariaceae* W: Kadereit J. W. (ed.) *The Families and Genera of Vascular Plants*, Springer 7: 332–432.
- Jasiewicz A. 1965. Rośliny naczyniowe Bieszczadów Zachodnich. *Monogr. Bot.* 20: 1–338.
- Kotula B. 1883. Spis roślin naczyniowych z okolic górnego Strwiąża i Sanu z uwzględnieniem pionowego zasięgu gatunków. *Spraw. Kom. Fizjogr. AU* 17: 105–243.
- Michalik S., Szary A. 1999. Zbiorowiska roślinne rezerwatu Krywe w Bieszczadach Zachodnich. *Roczniki Bieszczadzkie* 7: 231–282.
- Pałczyński A. 1963. Łąki i pastwiska w Bieszczadach Zachodnich. *Roczn. Nauk Roln., Ser. D*, 99: 5–128.
- Posz E. 2010. Rodzaj *Euphrasia* L. w Polsce. *Taksonomia i rozmieszczenie*. Instytut Botaniki UJ, Kraków (w druku).
- Proszkiewicz E. 2006. *Taksonomia i fitogeografia gatunków rodzaju Euphrasia L. w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem taksonów górskich*. (Praca doktorska, Instytut Botaniki UJ).
- Wołoszczak E. 1894. O roślinności Karpat między górnym biegiem Sanu i Oslawą. *Spraw. Komis. Fizjogr. AU* 19: 39–69.
- Zajac A. 1978. Założenia metodyczne Atlasu rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. *Wiad. Bot* 22(3): 145–155.
- Zemank B., Winnicki T. 1999. Rośliny naczyniowe Bieszczadzkiego Parku Narodowego. *Monografie Bieszczadzkie* 3: 1–249.

Summary

Genus *Euphrasia* (Eyebright) includes about 350 species of perennial and annual half-parasite plants. In Polish flora is represented by ten species. Because of problems with identification of some species (the effect of a big variety among different species and ranges imposition) the genus is described as a critical. Field investigation were carried out on the genus *Euphrasia* in the Polish part of the Carpathian Mts., including the Western Bieszczady Mts. in the years 2002–2004. Research has been continued in 2008 in chosen part of this area then the periodicity phenomenon of high-mountain species was monitored. There are 79 new data of Eyebrights' distribution found during this research. *E. curta* (Fr.) Wettst., the species recorded previously by some other authors was not found. *E. nemorosa* (Pers.) Wallr. was confirmed. The great domination of *E. rostkoviana* Hayne was observed.